

Kaupunginvaltuusto	§ 58	27.05.2019
Sivistyslautakunta	§ 89	28.08.2019
Sivistyslautakunta	§ 118	27.11.2019

VALTUUSTOALOITE KOTIHOIDONTUEN KUNTALISÄSTÄ

368/05.10.01/2019

KV 27.05.2019 § 58

Valmistelija hallintopäällikkö Outi Kääriäinen:

Outi Keinänen Tornion Keskustan valtuustoryhmän puolesta jätti 27.5.2019 seuraavan valtuustoaloitteen:

"Keskustan valtuustoryhmä esittää, että Tornion kaupunki lapsiystävällisenä paikkakuntana, selvittää mahdollisuutta myöntää kotihoitontuen kuntalisä alle 3 vuotiaan lapsen hoitamiseksi kotona.

Selvitys pyydetään tekemään ensi vuoden talousarvion käsittelyvaiheeseen syksyn aikana siten, että Tornio voisi käynnistää kotihoitontuen kuntalisän käyttöönoton v.2020 alusta.

Kotihoidontuen kuntalisä on kunnan maksama harkinnanvarainen tuki, jota maksetaan Kelan lakisääteisen kotihoidontuen lisäksi. Kotihoidontuki on vaihtoehto päivähoidolle.

Selvitettäviä asioita ovat:

1. Kotihoidontuen kuntalisän käytön laajuus ja kuntalisän suuruus Suomen kunnissa?
2. Mitä myönteisiä vaikutuksia arvioidaan saatavan alle 3 v. lapsen ja mahdollisesti hänen sisarustensa kotihoidon tukemisella ja perheen valinnanmahdollisuuksien lisääntymisellä?
3. Kuntalisän arvioitu vaikutus päivähoidon käyttöön ja kuntatalouteen Torniossa?"

KAUPUNGINVALTUUSTO:

Päätettiin saattaa aloite kaupunginhallitukselle valmisteltavaksi.

LISÄTIEDOT: hallintopäällikkö Outi Kääriäinen, 040 667 9760

TÄYTÄNTÖÖNPANO: Ei muutoksenhakua

Sivistyspalveluille valmisteltavaksi

Valmistelija varhaiskasvatuspäällikkö Riitta Keloneva:

Valtuutettu Outi Keinänen jätti Tornion Keskustan valtuustoryhmän puolesta 27.5.2019 aloitteen kotihoidontuen kuntalisästä.

Kotihoidontuen kuntalisä on kunnan maksama harkinnanvarainen tuki, jota maksetaan Kelan lakisääteisen kotihoidontuen lisäksi.

Lakisääteinen kotihoidontuki on alle 3-vuotiaasta lapsesta 338,34 €/kk.

1. Kotihoidontuen kuntalisän käytön laajuus ja kuntalisän suuruus Suomen kunnissa?

Kuntaliitto selvitti huhtikuussa 2018 Manner-Suomen kunnille suunnatulla kyselyllään varhaiskasvatuksen tilaa kunnissa. Kyselyyn vastasi Manner-Suomen kunnista 86 prosenttia (255 kuntaa). Kyselyn perusteella **kuntalisää vuonna 2018 maksoi enää 48 kuntaa** 253 kysymykseen vastanneen kunnan osalta. Kolmessa kunnassa oli suunnitelmia kuntalisän maksamisen osalta. Lasten kotihoidon tuen kuntalisän maksaminen oli vähentynyt. Vuonna 2014 kuntalisää maksoi vielä 85 kuntaa (30 % kyselyyn silloin vastanneista), vuonna 2016 kuntalisää maksettiin 60 kunnassa (23 %) ja vuoden 2018 kyselyn tietojen perusteella kuntalisää maksoi enää 48 kuntaa (19 %). Kotihoidon tuen kuntalisän maksaminen oli muita yleisempää suurissa yli 100 000 asukkaan kunnissa, joista puolet kyselyyn vastanneista kunnista maksoi kuntalisää. Vähiten kuntalisää maksettiin pienissä alle 5 000 asukkaan kunnissa. (Lahtinen & Svartsjö 2018.)

Lasten kotihoidon tuen kuntalisän suuruus oli vuonna 2018 keskimäärin 147 euroa/lapsi. Keskimäärin kuntalisää maksettiin vuoden 2018 kyselyn perusteella alle 3- vuotiaasta lapsesta 154 euroa. Lisän suuruuden vaihteluväli oli alle 3-vuotiaasta lapsesta 50–300 euron välillä kunnasta riippuen. Yli 3-vuotiaasta sisaruksesta maksettiin kuntalisää keskimäärin 86 euroa ja lisän vaihteluväli oli 36–250 euroa kunnasta riippuen. Sisaruskorotus vaihteli 40-102 euron välillä ja oli keskimäärin 69 euroa. Kuntalisän suuruudessa oli vuosien varrella tapahtunut vain vähän muutoksia. Kyselyn perusteella kuntalisää maksettiin vuonna 2018 keskimäärin 5 euroa vähemmän lasta kohden eli 147 euroa/lapsi kuin vuonna 2016, jolloin kuntalisää maksettiin keskimäärin 152 euroa/lapsi. (Lahtinen & Svartsjö 2018.)

Kuntalisää maksavista kunnista 21 kunnassa tuen suuruuteen vaikutti perheen lasten lukumäärä. Ensimmäisestä lapsesta maksettava lisä oli keskimäärin 160 euroa/lapsi ja toisesta lapsesta maksettu lisä keskimäärin 87 euroa ja kolmannesta lapsesta maksettava lisä keskimäärin 88 euroa. Mikäli perheessä oli enemmän kuin 3 lasta, oli lisä keskimäärin 73 euroa/lapsi. (Lahtinen & Svartsjö 2018.)

Kuntalisän maksamiseen liittyi pääsääntöisesti ehtoja. Kuntalisää maksavista kunnista selvä enemmistö oli edellyttänyt, että perheen kaikki lapset hoidetaan kotona (74 %:lla ehtoja tuen maksamiselle asettaneista kunnista) tai että vanhempi hoitaa lastaan itse (59 %). Kyselyssä jo listattujen ehtojen lisäksi 16 kunnassa oli käytössä muitakin ehtoja. Näitä muita kuntalisän saamisen ehtoja olivat muun muassa: **tulosidonnaisuus, erityisen tuen tarve, vuorohoitotarve, yrittäjänä toimiminen, lapsen ikä**. Osalla kuntia lisä oli sidottu kotihoidon tuen maksuperusteisiin tai hoitolisän maksamiseen, toisaalta osassa kuntia kuntalisää ei maksettu vanhempainrahakaudelta. (Lahtinen & Svartsjö 2018.)

2. Mitä myönteisiä vaikutuksia arvioidaan saatavan alle 3 v. lapsen ja mahdollisesti hänen sisarustensa kotihoidon tukemisella ja perheen valinnanmahdollisuuksien lisääntymisellä?

Torniossa yksityisen kotihoidontuen kuntalisää on maksettu viimeksi 2008, jolloin lopetettiin kuntalisän kaksivuotinen kokeilu. Tuolloin kuntalisän suuruus oli 150 euroa/kk/lapsi. Liisa Huhtaniemi-Tapio ja Piia Rantaiso ovat tehneet selvityksen Torniossa olleesta kokeilusta. Lapin kuntien kuntalisien maksamista on selvitetty sähköpostitse. Saatuja tuloksia on analysoitu lapsiperheiden ja kuntatalouden näkökulmasta ottaen huomioon paikallisuus, aikaisemmat tutkimustulokset ja aiheeseen liittyvät tilastotiedot.

Päiväkotipaikkojen saatavuus, varhaiskasvatusmaksujen ja kotihoidon tuen tukeminen vaikuttavat potentiaalisesti paljonkin varhaiskasvatukseen osallistumiseen. Näiden, vanhemmille tärkeiden tekijöiden vaikutuksen suuruutta ja siten kustannusvaikutuksia ei kuitenkaan ole pystytty kvantitatiivisesti arvioimaan. **Ne vanhemmat, joiden lapsi osallistui varhaiskasvatuspalveluihin, olivat palveluihin suhteellisen tyytyväisiä. Sen sijaan kotona hoidettavien lasten äideistä lähes puolet ja isistä vajaa kolmasosa ilmaisi, että syynä lapsen hoitamiseen kotona oli varhaiskasvatuksen laatu. Sen ei todettu vastaavan vanhemman toiveita.** Lisäksi vaikeudet saada toivottua hoitopaikkaa oli tärkeä syy lapsen hoitamiseen kotona reilulla kolmasosalla vanhemmista. Mielikuvat varhaiskasvatuksen laadun puutteista ja palvelujen saatavuuteen liittyvät tekijät olivat merkittäviä asioita sille, että lasta hoidettiin kotona varhaiskasvatukseen osallistumisen sijaan. (Karila Kirsti,

Kosonen Tuomas & Järvenkallas Satu, 2017)

Varhaiskasvatuspäällikkö ja maisteriopiskelija Raisa Niskala laativat aloitteen pohjalta webropol-kyselyn alle 3-vuotiaiden lasten huoltajille. Kyselyssä selvitettiin, millaisia vaikutuksia kyseinen etuus toisi perheille.

Kyselyyn vastasi 252 huoltajaa. Alle 3-vuotiaita lapsia on tällä hetkellä yhteensä 481. Kyselyyn vastasi 52% alle 3-vuotiaiden lasten huoltajista. Vastaaajista 139 oli kotilastenhuoltajia. Vastanneista 112 käytti varhaiskasvatuspalveluja. **Vuonna 2019 alle 3-vuotiaista käytti varhaiskasvatuspalveluita 22%**, joista 10% oli alle kaksivuotiaita ja 37% kaksi-kolme vuotiaita.

Kyselyn tuloksista nousi esille seuraavia asioita:

Huoltajista 83% vastasi, että alle 3-vuotiaille lapsille paras hoitomuoto olisi kotihoito. Huoltajista 81% hoitaisi lasta kotona, jos Tornion kaupunki mahdollistaa kotihoidontuen kuntalisän maksamisen. Huoltajista 62% ajatteli, että 200-400€/kk olisi kotihoidontuen kuntalisän sopiva määrä, jotta järjestäisivät lapsen hoidon kotona. Huoltajat vastasivat millaisia vaikutuksia tuen maksamisella olisi. Vastauksissa ensisijainen vaikutus olisi taloudellinen helpotus, ja se mahdollistaisi huoltajan, myös isän, jäämään kotiin hoitamaan lasta. Joissakin vastauksissa kotihoidon tuen kuntalisä mahdollistaisi suuremman lapsilukumäärän.

Kotihoidontuen kuntalisän käyttöönotto lisäisi perheiden hoitomuotojen valinnan mahdollisuutta.

Kyselyyn vastaajista valtaosa asui Kivirannan, Kokkokankaan ja Putaan alueella. Tällä hetkellä alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatuspaikkoja Kivirannan alueella on 74, Kokkokankaan alueella 40 ja Putaan alueella 36.

3. Kuntalisän arvioitu vaikutus päivähoiton käyttöön ja kuntatalouteen Torniossa?

Lasten kotihoidon tuen ja yksityisen hoidon tuen kuntalisä on ei – laisäiteinen, harkinnanvarainen rahaetus, jota Tornion kaupunki voisi maksaa määritlemiensä perusteiden mukaan lapsiperheille. Kuntalisän maksaminen lapsiperheille ei olisi perhepoliittinen etuus vaan kaupungin järjestämä vaihtoehto päivähoidolle. Toteutuessaan kuntalisä voisi vastausten perusteella olla vanhempien mielestä varteenotettava vaihtoehto kunnalliselle päivähoidolle.

Niistä kunnista, joissa kuntalisää maksettiin vajaa kolmannes (27 %) arvioi, että kuntalisän maksamisella on ollut vaikutusta varhaiskasvatuspalvelujen kysyntään. **Suurin osa kunnista, lähes 46 prosenttia arvioi kuitenkin, ettei kuntalisän maksamisella ole merkittävää vaikutusta perheiden valintoihin varhaiskasvatuspalveluiden suhteen.** Kuntalisän maksamisella ei näin ollen ole juurikaan merkitystä arvioitaessa sen vaikutusta kunnallisen varhaiskasvatukseen kysyntään. Kuntalisän maksaminen on vastajien mukaan jonkin verran vähentänyt varhaiskasvatuspalvelujen kysyntää erityisesti niin, että se on myöhentänyt lasten hoitoon tuloa ja vähentänyt erityisesti alle 3-vuotiaiden lasten hoitotarvetta. Kuntalisän maksaminen on antanut perheille mahdollisuuden valita avoimen varhaiskasvatukseen palveluja päiväkotia tai perhepäivähoidon sijaan. Lasten hoitomuotoihin vaikuttava tekijä on lasten kotihoidon eri muotojen tukeminen. Kuten yllä todettiin, jos kotihoito tehdään pidempien lastenhoitovapaiden tai anteliaampien tukien muodossa houkuttelevammaksi, vähenee mahdollisesti muiden lasten hoitomuotojen käyttö. (Lahtinen & Svartsjö 2018.)

Suomalaisten lasten varhaiskasvatukseen osallistuminen on selkeästi alhaisempaa kuin muiden EU jäsenmaiden ja muiden Pohjoismaiden lasten osallistuminen, suomalaislasten osallistumisaste jää selvästi eurooppalaisen keskiarvon alapuolelle. Suomi jää siten selvästi jälkeen EU:n vuonna 2014 asettaman varhaiskasvatukseen osallistumisen tavoitteesta (ET 2020 -ohjelma).

Yksityisesti, joko yksityisen hoidon tuella ja kuntalisällä tai palvelusetelillä järjestettävä varhaiskasvatus on kasvanut viime vuosina. Opetus- ja kulttuuriministeriön (2015) tekemän selvityksen mukaan vastanneet kunnat jakautuivat kolmeen erilaiseen ryhmään liittyen yksityisen hoidon tuen, palvelusetelin tai ostopalvelun käyttöä. Ensimmäisellä kolmasosalla (33 %, n=72) ei ole lainkaan yksityisen hoidon tuen käyttöä. Toisella kolmasosalla (33 %, n=72) yksityisen palvelun osuus on alle kymmenen prosenttia. Kolmannella kolmasosalla (33 %, n=72) yksityisen palvelun osuus kunnan varhaiskasvatuspalveluista on yli kymmenen prosenttia. Suurin osa viimeiseen kolmannekseen kuuluvista kunnista järjestää yksityisesti 10–29 % varhaiskasvatuspalveluista. (OKM 2015.)

Mikäli Tornion kaupunki maksaisi kotihoidontuen kuntalisää, kuntatalouteen vaikutukset ovat seuraavanlaisia:

Vaihtoehto 1. kuntalisä maksetaan kaikille 300€/kk lapselta.

Vaihtoehto 2. kuntalisä maksetaan tietyin ehdoin, Tornion aikaisemman mallin mukaan. Kuntalisään ovat oikeutettuja vain ne huoltajat, jotka vanhempainrahakauden jälkeen eivät palaa töihin tai lähde

opiskelemaan tai on välittömästi ennen äitiysloman alkua ollut määräaikaissa, vähintään kymmenen kuukautta kestäneessä yhtäjaksoisessa työsuhteessa. Kuntalisän suuruus olisi ensimmäisestä lapsesta 200€/kk ja seuraavista 50€/kk/lapsi. Perheen kaikki alle kouluikäiset lapset tulee hoitaa kotona. Tukea ei myönnetä huoltajille, joka on kotona jonkun muun syyn kuin lapsen hoidon vuoksi (esim. työtön työnhakija, eläkkeellä, äitiys- vanhempainrahalla, sairauspäivärahalla, vuorotteluvapaalla, kotona toimivana yrittäjänä tai perhepäivähoitajana), vaikka hän hoitaisi samalla lapsensa. Tuki on saajalle verotettavaa tuloa. Tukea ei makseta takautuvasti, vaan aikaisintaan hakemuksen jättökuukauden alusta alkaen. Tukea ei makseta vuosiloma-ajalta. Tukea ei myönnetä alle kuukauden jaksolta.

Vaihtoehto 3. kuntalisää ei makseta, koska se ei tule vähentämään alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatuspaikkoja merkittävästi. Tämä vaihtoehto on linjassa EU:n asettamien tavoitteiden kanssa (ET 2020-strategia).

Yhteenvedona voidaan mainita, että kuntalisän maksaminen ei aikaisempien kokemusten mukaan ole oleellisesti vähentänyt varhaiskasvatuksen kysyntää. Kuntalisä tuo todennäköisesti lisäkustannuksia kunnille. Esimerkit, joita on mainittu pykälässä tukevat tätä käsitystä.

Lähteet:

Lahtinen Jarkko & Svartsjö Mikko, 2018. Kotihoidontuen ja yksityisen hoidon tuen kuntalisät ja palveluseteli.

https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Kuntalis%C3%A4_talvupalveluseteli_raportti_2018_tiedoteliite_19062018_0.pdf

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80221/okm30.pdf>

Huhtaniemi Liisa & Rantaiso Pia, 2005. Vaihtoehto kunnalliselle päivähoitajalle? Tornion kuntalisäkyselyn selvitystyö.

Karila Kirsti, Kosonen Tuomas & Järvenkallas Satu, 2017. Varhaiskasvatuksen tiekartta vuosille 2017-2030.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-487-0>

LIITTEET

Talouseläimet

SIVISTYSTOIMENJOHTAJA ILKKA HALMKRONA:

Sivistyslautakunta hyväksyy edellä esitetyn lausuntonaan kaupunginhallitukselle ja edelleen kaupunginvaltuustolle.

SIVISTYSLAUTAKUNTA:

Käydyn keskustelun jälkeen asia päätettiin jättää pöydälle lisäselvityksiä varten.

Hyväksyttiin.

LISÄTIEDOT: Varhaiskasvatuspäällikkö Riitta Keloneva, puh. 040 753 6231

TÄYTÄNTÖÖNPANO: Ei muutoksenhakua

SIVISTYS 27.11.2019 § 118

Valmistelija varhaiskasvatuspäällikkö Riitta Keloneva:

Lisäselvitykset osoittavat, että huoltajille osoitetun kyselyn perusteella summa, jolla mahdollisesti lasten hoito järjestetään kotona oli 200-400 eur/kk (62% huoltajista). Laskelmat on tehty 300 eur/kk olettamalla.

Laskelmat osoittavat, että tämän hetkisellä tilanteella kuukausittaisia kustannuksia tulee lisää n. 80 tEur.

Mahdollisia säästötoimia vuodelle 2020. Palveluseteleitä elokuusta lähtien 30 tEur kuukaudessa edellyttäen, että yksityiselle ei hyväksytä yhtään uutta alle 3-vuotiaiden palveluseteliä. Vuodelle 2020 kunnan omia henkilötyövuosia mahdollisesti vähenisi 2 htv.n verran (isompien ryhmät). Arvio säästöistä olisi noin 430 tEur.

Tällä 300 eur/lapsi kuukaudessa kotihoidontuen kuntalisällä menot kaupungille vuodessa olisivat noin 960 tEur.

LIITE

Kotihoidon tuen kuntalisä (esitys ja laskelmat)

SIVISTYSTOIMENJOHTAJA ILKKA HALMKRONA:

Yhteenvedona voidaan todeta, että kuntalisä ei vähennä varhaiskasvatuspaikkojen kysyntää niin merkittävästi, että palkkamenoissa ja tilakustannuksissa saataisiin riittäviä säästöjä aikaan, jotta kuntalisän aiheuttamat lisämenot tulisi kompensoitua. Mikäli kuntalisää päätetään maksaa 300 eur/kk varhaiskasvatuksen menot lisääntyvät

minimissään noin 500 tEur vuodessa.

Näistä syistä johtuen sivistyslautakunta ei kannata aloitteessa esitetyn kuntalisän käyttöönottoa.

SIVISTYSLAUTAKUNTA:

Kokouksen aikana Ismo Urpilainen esitti eriävän päätösehdotuksen, Pertti Pirttimaan kannattamana että lautakunta hyväksyy kuntalisän valtuustoaloitteen.

Sivistyslautakunta hyväksyy yksimielisesti kuntalisän valtuustoaloitteen ja jättää jatkokäsittelyyn kriteeristön. Kriteeristö tulee esittää lautakunnalle maaliskuun 2020 loppuun mennessä. Kuntalisä otetaan käyttöön elokuussa 2020.

Hyväksyttiin.

LISÄTIEDOT: Varhaiskasvatuspäällikkö Riitta Keloneva, puh. 040 753 6231

TÄYTÄNTÖÖNPANO: Ei muutoksenhakua

Otteet:
